

EU under press – förväntningarna på EU ökar

Val i flera tunga EU-länder kan få allvarliga konsekvenser för europeisk politik, budgetförhandlingen kan bli den svåraste hittills och stödet till Ukraina kan inte längre tas för givet. Efter höstens toppmöte gav Sveriges EU-representation regionkontoren i Bryssel en inblick i vad som pressar och förenar Europa just nu. Läs vidare för Brysselkontorets medskick och reflektioner.

Återrapport från toppmötet i Bryssel

Efter EU-toppmötet i Bryssel den 15–16 oktober samlade Sveriges ständiga representation vid EU (EU-representationen) svenska regionkontor och andra Brysselbaserade aktörer för att gå igenom de viktigaste slutsatserna från mötet. Europeiska rådet, där EU:s stats- och regeringschefer samlas, möts minst fyra gånger om året och i oktober diskuterade bland annat förhandlingarna kring EU:s nästa långtidsbudget, stödet till Ukraina och de höga energipriserna i spåren av konflikterna i Mellanöstern och Ukraina. Det var tydligt i diskussionerna att EU pressas från flera håll, av val i tunga medlemsländer, en låst budgetförhandling, höga energipriser och ett stöd till Ukraina som inte längre är självklart. Här följer de reflektioner som kontoret tar med sig.

Europeiska val oroar

En fråga som återkom under genomgången var de politiska vindarna i medlemsländerna. Förvisso fungerar EU-arbetet smidigare sedan Viktor Orbán förlorade valet i Ungern i april, men samarbetet störs av andra faktorer. Båda ledarna i EU:s såväl politiska och ekonomiska motor – Tyskland och Frankrike – kämpar med sin inrikespolitiska legitimitet, vilket försvårar deras möjligheter att fatta svåra beslut när medborgarna vill se direkta effekter i sin vardag. Ett tufft ekonomiskt klimat spelar in när bland annat Spanien, Frankrike, Polen och Italien går till val under 2027. Beroende på valresultatet kan förhandlingar om EU:s kurs försvåras ytterligare.

Hur går det då för Sverige som efter valet i september fortfarande styrs av en övergångsregering? EU-representationen konstaterar att Sverige har goda strukturer för att upprätthålla Sveriges funktion i EU i väntan på en ny svensk regering. Samtidigt pekar man på att det ändå påverkar vårt inflytande i diskussioner.

Politiska förändringar i flera medlemsländer gör det svårare att samla EU kring gemensamma beslut. Det märks inte minst i de svåra förhandlingarna om EU:s framtida budget.

Stödet till Ukraina svajar

Även stödet till Ukraina stod högt på dagordningen, och här finns skäl till oro. Rysslands fortsatta aggression mot Ukraina handlar inte bara om kriget mot landet i sig, utan också om Rysslands långsiktiga ambition att säkra en större buffertzon gentemot NATO. Därför är så gott som dagliga hybridattacker mot övriga Europa en bricka i spelet för att skapa skräck, osäkerhet och underminera Europas enighet i stödet till Ukraina. Och i förlängningen minska viljan till sanktioner och upprustning. Stödet till Ukraina är en av Sveriges största prioriteringar, och även om uppslutningen för stöd bland övriga medlemsstater är fortsatt stor, kan stödet inte tas för givet. Många medlemsstater pressas av svaga offentliga finanser och undrar hur länge till de ska behöva skicka pengar till Ukraina, särskilt om landet ligger geografiskt långt från konflikten. Italiens Meloni har hittills stått bakom Europas stöd till Ukraina, men i sin återvalskampanj har hon snart att ta hänsyn till en väljarkår som är skeptisk till både EU och stöd till Ukraina. I Frankrike är den sociala oron kopplat till ekonomiska frågor stor. Skulle Le Pen vinna valet i vår har hon varit tydlig med att hon inte tänker stödja Ukraina. Faktum kvarstår dock, 2027 kommer Ukraina att sakna 40 miljarder euro, och EU kan knappast räkna med att någon annan part i världen kliver in och skjuter till medel.

EU:s långtidsbudget 2028 - 2034

En annan fråga som tog mycket plats på förhandlingarna handlade om EU:s nästa långtidsbudget, där tiden börjar rinna ut. I EU-kommissionens förslag till en ny långtidsbudget för EU, försöker man anpassa sig till en värld som blivit mer osäker, mer konkurrensutsatt och mer geopolitisk. I grunden handlar det om hur Europa ska behålla sitt oberoende, sin säkerhet, sitt välstånd och sin handlingskraft i en ny tid med nya spelregler. Så långt är alla parter överens, konfliktytan ligger i HUR Europa ska ta sig an dessa uppgifter. Och när nu förhandlingarna går in i skarpt läge, framträder två tydliga grupperingar bland medlemsstaterna.

På ena sidan står de så kallade ”modernisers” som Tyskland, Österrike, Belgien, Nederländerna, Danmark, Finland och Sverige står bakom. Dessa medlemstater trycker hårt på låga medlemsavgifterna och att budgeten moderniserats. Alla utom Finland och Belgien kräver även att rabatterna man har idag behålls.

På den andra sidan står 17 medlemsstater från framför allt södra och östra Europa. Denna gruppering värnar ökade budgetnivåer för att kunna lösa gemensamma och landsspecifika utmaningar. De kräver även att den gemensamma jordbrukspolitiken och sammanhållningspolitiken ska lämnas ifred.

Med liggande förslag räknar Sverige med att vår medlemsavgift till EU skulle öka med 60%. Det är utan tvivel en rejäl ökning. Samtidigt får man beakta att den svenska ekonomin har vuxit avsevärt i förhållande till den medlemsavgift som förhandlades fram för åren 2021 – 2027. Det är ett argument som skulle kunna användas av andra medlemsstater mot Sverige i budgetförhandlingarna. EU-representationen konstaterade att Sverige av tradition har en transaktionell inställning till budgetfrågor, där man först sätter siffermässiga prioriteringar och i nästa steg anpassar verksamheten därefter. Så fungerar inte riktigt EU-budgeten. På frågan om en EU-positiv majoritet av den svenska befolkningen möjligen skulle vara beredd att betala mer när behoven är större, pekade EU-representationen på att regeringen har alla svenska partier bakom sig i den svenska budgetrestriktiva linjen.

I budgetförhandlingarna står grupperingarna i nuläget ganska långt ifrån varandra och EU-representationen reflekterar kring om budgetförhandlingarna denna gång upplevs som de svåraste någonsin. Dock börjar en förståelse för situationens allvar infinna sig kring bland medlemsstaterna runt förhandlingsbordet: Om man inte kan komma överens innan årets utgång, riskerar man att hamna i en betydligt svårare sits där inget kan tas för givet.

Läs mer om budgetförhandlingarna i Brysselkontorets artikelserie del 2.

Energi

På mötet togs också energifrågan upp. Konflikterna i Mellanöstern påverkar Europas (och övriga världens) ekonomi negativt och driver upp priserna på energimarknaderna. Även här finns två grupperingar bland medlemsstaterna. En som menar att situationen på energimarknaden understryker behovet av att Europa behöver göra strukturella förändringar för att komma ur sitt beroendeskap till enskilda energikällor och leverantörer av dem. I andra medlemsstater där utsattheten bland befolkningen är tydligare efterfrågas stödinsatser från EU för att kunna hantera problemen som redan skapar social oro. I denna grupp finns även förespråkare av att EU ska ge upp eller pausa viktiga delar av sitt system för utsläppshandel (European Union Trading System, ETS) för att få ned priserna. EU-representationen bedömer dock att många likt Sverige försvarar ETS, men att kampen inte är över.

Likasinnade – förenen eder!

I en orolig omvärld söker EU närmare band med likasinnade länder, och även det diskuterades på toppmötet. Handelsavtal med Kanada, Storbritannien, Indien och Mercosur har fått ökad betydelse. Det handlar inte bara om handel, utan om säkerhet, teknikutveckling och motståndskraft i en allt mer osäker värld. Samarbetet med Kanada

tog snabba steg framåt när EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen annonserade att landet skulle ges möjlighet till att bli en ”associerad partner” till EU. På toppmötet diskuterades begreppet ”associerad”. Diskussionen spelar roll eftersom Tyskland vill reservera begreppet för ett alternativt medlemskap i EU, till exempel för Ukraina. Förbundskansler Friedrich Merz föreslog redan i maj att Ukraina skulle få ett associerat medlemskap utan rösträtt. Förslaget fick ett svalt mottagande, inte minst från Ukraina självt. Vilket begrepp man väljer kan även påverka vilken slags relation Storbritannien kan ha till EU framöver. Med Andy Burnham vid rodret i Storbritannien finns ett momentum för ett ökat samarbete och allt fler uttrycker att Brexit faktiskt varit ett misslyckande. Både Kanada och Storbritannien bedöms vara intresserade av ett så nära samarbete med EU som möjligt utan att bli medlemmar.

I relationen med Kina går EU:s länder en balansgång. Idag är enigheten relativt stor kring att det europeiska handelsunderskottet gentemot Kina inte är hållbart och att det utgör ett allvarligt hot mot Europa. Det är därför sannolikt att vi kommer se en restriktivare hållning från Europas sida framöver. Noggrant avvägd föra att inte utlösa motåtgärder från Kina som skadar Europas ekonomi för mycket.

Migration

Trots att den irreguljära migrationen till EU är betydligt lägre än tidigare, hörs ändå ”höga brösttoner” från vissa EU-ledare som använde flyktingkrisen i den spanska enklaven Ceuta som ett varnande exempel. Dels är diskussionen ett tecken på hur känslig frågan fortfarande är, dels ska argumentationen i vissa fall nog ses i ljuset av att kommunikationen riktar sig hem till utvalda väljarkårer.

Nästa anhalt för EU:s stora beslut 2026

- **13 november 2026: Informellt toppmöte (Irland)**. Ett informellt möte för stats- och regeringscheferna med fokus på AI-frågor.
- **26–27 november 2026: Extraordinärt toppmöte**. Ett extrainsatt toppmöte med fokus på förhandlingarna kring EU:s långtidsbudget.
- **17–18 december 2026: Europeiska rådets vintertoppmöte**. Årets sista ordinarie toppmöte där långtidsbudgeten och EU-utvidgningen står i centrum.

SBHSS kontorschef, Sven Kastö